UN MONOGRAF AL ANIŞOAREI ODEANU[1]

Livius Petru Bercea

Rândurile care urmează au intenţia de a repara o scăpare din vedere. Despre Anişoara Odeanu (pseudonimul lugojencei Doina Peteanu) s-a scris destul de mult. Nume de prestigiu ale literaturii române sau ale criticii literare i-au apreciat opera încă de la debut. Camil Petrescu, G. Călinescu, Petru Comarnescu, Octav Şuluţiu, Geo Dumitrescu, iar, mai recent, Al. Jebeleanu, Cornel Ungureanu (pagini numeroase), I. Oarcăsu, Gh. Luchescu sunt doar câţiva dintre ei.

Despre documentarea intensă şi dificilă şi despre monografia lui Gh. Luchescu se cuvin spuse câteva cuvinte. Motivul: cartea n-a fost citată ca bibliografie (la secţiunea **referinţe critice**) despre Anişoara Odeanu, în *Dicţionarul general al literaturii române* (vol. L – O, Bucureşti, 2005, siglat DGLR), deşi apăruse în 2001 – cu patru ani mai devreme decât amintitul volum al *Dicţionarului*. Se ştie cum circulă azi cărţile în România şi cât de greu este să ai acces la tot ce se tipăreşte. Această scăpare din vedere a redactorului articolului din DGLR nu afectează în sine informaţia ştiinţifică din articolul de dicţionar. Aşadar, aducerea ei (a cărţii) în discuţie ar părea un moft. Nu facem acest demers decât prin prisma necesităţii şi a exigenţei de a ne informa corect (dacă nu şi exhaustiv), mai ales când e vorba de autori a căror trecere prin viaţă s-a încheiat, deci „judecăţile" asupra scrisului lor pot lua forma unor certitudini pe care ţi le dă lucrul finalizat (sau finit).

Profesorul Gheorghe Luchescu s-a preocupat o viaţă de o idee: aceea de a reconfigura corect locul Lugojului, ca veche vatră culturală românească. A scris numeroase cărţi dedicate unor diverse manifestări şi forme ale culturii în Lugoj şi Banat. Înşirarea titlurilor ar fi, totuşi, inutilă în paginile de faţă.

După câte ştim, este singura monografie dedicată Anişoarei Odeanu şi este rezultatul unor eforturi documentare deosebite. Când ne-a oferit un exemplar din carte, Gheorghe Luchescu ne-a dat şi câteva explicaţii, în special privitoare la colaborarea constantă a scriitoarei lugojene la multe reviste interbelice, greu de procurat. Unele informaţii referitoare la Anişoara Odeanu făcuseră obiectul câtorva articole publicate de Gh. Luchescu în „Redeşteptarea" şi în „Paralela 45".

[1] Gh.Luchescu, *Anişoara Odeanu*.Introducere de Mircea Popa, Cluj, Editura Napoca Star, 2001

Cei doi – Anişoara Odeanu şi Gheorghe Luchescu – s-au cunoscut. Dovada o face dedicaţia scriitoarei pe un exemplar din *Noaptea creaţiei* (republicarea unui volum de lirice din deceniul cinci): „Lui Gheorghe Luchescu, în semn de aleasă preţuire şi caldă simpatie", Anişoara Odeanu, 24 iulie 1969. Scriitoarea locuia în Lugojul natal, după ce fusese nevoită să-şi piardă urma prin localităţi anonime, din două motive: era căsătorită cu dr. Dan Crivetz, „un fugar" (îl numeşte astfel, fără alte comentarii, biograful Gh. Luchescu), iar ea însăşi era „marcată" de activitatea interbelică şi din timpul celui de-al doilea război mondial: fusese redactor la *Viaţa* „reacţionarului" Liviu Rebreanu şi publicase o broşură pro-legionară, comandată de Ministerul Propagandei. Dan Crivetz fusese legionar şi Anişoara Odeanu colaborase susţinut, cu articole propagandistice în favoarea legiunii, la principalele publicaţii ale vremii. „Delictul de opinie" se pedepsea, în optica noului regim instaurat după terminarea războiului...

Mircea Popa remarcă, în *Introducere*, calităţile cercetătorului Gheorghe Luchescu, transpuse în carte: „Volumul intitulat *Anişoara Odeanu* încearcă să îmbine în mod meşteşugit aceste faţete ale scrisului său (ale lui Gh. Luchescu – n.n. L.P.B.), în principal latura lui de cercetător şi documentarist, de analist al mentalităţilor şi al grupurilor literare, de istoric al instituţiilor culturale şi nu, în ultimul rând, de istoric şi critic literar" (p. 6).

Cartea are o structură mai amplă decât a unei monografii *stricto sensu.* Autorul face, mai întâi, o incursiune în universul literaturii feminine româneşti (cu precădere a prozei), sintetizând, fără a aduce elemente inedite, tematica şi modalităţile de expresie ale acestei literaturi. Concluzia e că Anişoara Odeanu „se alătură în chip remarcabil unor asemenea creatoare" (p. 22). E, de altfel, şi aprecierea pe care o făcea, mai demult (în 1978), asupra prozatoarei Anişoara Odeanu: „Cred că e cea mai puternică personalitate feminină din literatura noastră, alături de Hortensia Papadat Bengescu". Banatul avea, la începutul secolului 20 scriitoare de oarecare notorietate, a căror activitate literară e cunoscută, uneori, şi dincolo de graniţele provinciei. Contribuţia lor literară (şi publicistică) formează şi substanţa capitolului următor al cărţii: *Repere în scrisul feminin din Banat.* Sunt prezentate figuri cunoscute la vremea lor, ca: Sofia Vlad-Rădulescu, Emilia Lungu-Puhallo, Maria Dogaru, Mia Cerna, Dridri Goroniţă. Unele vor publica inclusiv în intervalul dintre cele două războaie mondiale, scrisul lor interferându-se cu cel al Anişoarei Odeanu.

Gh. Luchescu le dedicase, în anii anteriori, pagini elogioase, aşezându-le la locul lor, în galeria personalităţilor timişene.

Aşadar, Anişoara Odeanu e integrată în contexte mai largi sau mai specializate. E de remarcat că ea se detaşează de naivităţile şi provincialismele

scriitoarelor din Banat, situându-se, fără complexe, într-un solid context naţional. Regăsim, sub o altă formă, aprecierea de mai sus şi la începutul spaţiului tipografic rezervat în exclusivitate în carte Anişoarei Odeanu: „Prin Anişoara Odeanu Banatul se afirma în sensul plenar al cuvântului în literatura română". De acum înainte, Gheorghe Luchescu încearcă să demonstreze ideea în cuprinsul monografiei.

Reperele biografice formează substanţa capitolului care urmează: *Anişoara Odeanu. Începuturi. Câteva repere biografice,* cu accent deosebit pe debut, colaborări pre-bucureştene, dar şi pe componenta bucureşteană a activităţii ei. Amănuntul biografic se împleteşte cu aprecierea unor opere semnificative, din perioade diferite, prefigurând capitolele următoare.

De *Poezia Anişoarei Odeanu* se ocupă capitolul următor, care readuce în discuţie atât debutul ei (poetic), cât şi unele din volumele care o apropie de modernism sau de lirica lui Emil Botta, asta chiar dacă în primele creaţii poetice se recunoaşte uşor maniera clasică, tradiţională. Concluzia e că poezia ei rămâne preponderent de factură erotică, des meditativă sau descriptivă, înscrisă, în orice caz, pe orbita noii poezii, cu toate achiziţiile europene ale timpului.

O parte substanţială a cărţii, *Proza Anişoarei Odeanu,* este rezervată comentariului despre activitatea de nuvelist şi de romancier a autoarei investigate.

Se evidenţiază, poate prea general, că „predomină interesul pentru social şi multiplele lui faţete, pentru istorie, în evocarea căreia se depăşeşte simpla reflectare romantică, pentru a dobândi valenţe mitice şi epopeice; drama războiului, intelectualul cu bogata sa viaţă interioară, cu problemele sale morale, şi psihicul, respectiv viaţa interioară, devin domenii predilecte de investigare şi de reflectare" (p. 87). E subliniat şi interesul pentru fascinaţia pe care i-o producea un autor „în vogă" - Camil Petrescu - , sunt scoase în relief calităţile prozei, talentul scriitoarei dea se mişca echilibrat la graniţa dintre ficţiune şi reportaj sau, cu referire la proza scurtă, varietatea subiectelor şi drama depăşirii de sine, prezentă la aproape toate personajele.

Un capitol, la fel de generos ca spaţiu tipografic, are ca arie de cuprindere *Publicistica Anişoarei Odeanu.* Caracterizarea acestei laturi a operei sale se face încă de la început: „nota distinctivă a publicisticii sale este dăruirea sinceră, angajantă, frenetică uneori, în tratarea tuturor subiectelor. Ea scrie cronică literară, politică, cinematografică, teatrală, plastică, muzicală, de modă, feministă etc." (p. 121).

Accentul cade pe colaborarea la două reviste, la care scriitoarea a fost şi redactor: „Primăvara Banatului" şi „Viaţa", cu precădere asupra ultimei,

din două motive: aici şi-a publicat majoritatea articolelor „de maturitate” şi aici apar articolele care susţin legionarismul, prezentate, de către autorul monografiei, în general, neutru, ca un document de epocă, *sine ira et studio.*

Volumul ne oferă, apoi, un fel de autoportret al scriitoarei, aşa cum rezultă din corespondenţa trimisă de Anişoara Odeanu unor personalităţi ale epocilor prin care a trecut: Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Cella Serghi (prietenă constantă a scriitoarei), mai nou – I. Oarcăsu sau timişorenii Alexandru Jebeleanu şi Anghel Dumbrăveanu. Cartea se încheie cu câteva aprecieri critice despre opera Anişoarei Odeanu.

În general, bine scrisă, monografia are şi părţi discutabile, din perspectiva tehnicii de alcătuire. Ultimele capitole sunt compozite, cred că redactate prea în grabă, înglobând informaţii disparate. De pildă, selecţia critică de la final e amestecată cu amintiri ale unor personalităţi despre autoare (un alt tip de „apreciere” decât actul de critică literară) – fapt care dă volumului un aer uşor neştiinţific.

O menţiune specială se cuvine a fi acordată, în intervenţia noastră, bibliografiei. Felul în care a fost concepută şi plasarea unei bibliografii separate la finalul fiecărui capitol (deci o bibliografie pentru fiecare segment al cărţii) sunt greoaie şi ineficiente. Titlurile se repetă, inevitabil, de la capitol la capitol, întrucât critica a apreciat uneori global opera Anişoarei Odeanu, fără comentarii speciale pentru proză şi pentru poezie. În plus, amestecul de titluri (opera propriu-zisă a scriitoarei + critica literară despre Anişoara Odeanu) – chiar dacă organizarea titlurilor e alfabetică – face un deserviciu cărţii. O bibliografie unică împărţită în două părţi (opera poetică, în proză, publicistică – pe de o parte – şi referinţele critice – pe de altă parte) sunt intrate în cutumele bibliografiei.

Luate în întregime (ca părţi ale unui tot), informaţiile vehiculate de monografie au totuşi calitatea de a face din carte un instrument de lucru util, în sensul că se află adunate la un loc, înlesnind astfel accesul la ele.